Lieta Nr.A43010716
SKA-1625/2016

L Ē M U M S

Rīgā 2016.gada 9.decembrī

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesnesis J.Neimanis
tiesnese I.Skultāne
tiesnese L.Slica

rakstveida procesā izskatīja Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas blakus sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2016.gada 21.oktobra lēmumu.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicēja AS „Latvijas Gāze" vērsās Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijā ar iesniegumu piešķirt pieteicējai Enerģētikas likuma 45.^{3}pantā noteikto pagaidu atkāpi vismaz līdz 2017.gada 3.aprīlim trešo personu tiesībām izmantot pieteicējas dabasgāzes pārvades un sadales sistēmu, lai transportētu no citiem dabasgāzes tirgotājiem, kas nav pieteicēja, iegādāto dabasgāzi patēriņam Latvijas teritorijā.

[2] Enerģētikas likuma 45.^{3}panta pirmā daļa kopsakarā ar likuma 6.panta pirmo daļu un 110.panta pirmo daļu paredz, ja vertikāli integrēts energoapgādes komersants ir nonācis vai uzskata, ka nonāks nopietnās ekonomiskās vai finansiālās grūtībās sakarā ar fiksēta maksājuma apjoma līguma saistībām, ko tas uzņēmies vienā vai vairākos dabasgāzes iepirkšanas līgumos, šis komersants var iesniegt regulatoram pieteikumu par pagaidu atkāpes piešķiršanu no pienākumiem, kas noteikti šā likuma 6.panta pirmajā daļā (pastāvīga saistība nodrošināt sistēmas lietotājiem un pretendentiem pieeju enerģijas pārvades un sadales sistēmām, dabasgāzes krātuvei vai sašķidrinātās dabasgāzes iekārtām) un 110.panta pirmajā daļā (sistēmas operatora pienākums nodrošināt visiem sistēmas lietotājiem un pretendentiem, kas to pieprasa, vienlīdzīgu un atklātu piekļuvi attiecīgajai sistēmai, sniedzot tiem dabasgāzes pārvades, sadales, uzglabāšanas vai sašķidrinātās dabasgāzes pakalpojumus).

[3] Ar Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas padomes 2016.gada 25.augusta lēmumu Nr.122 (prot. Nr.31, 2.p.) „Par pagaidu atkāpi" nolemts nepiešķirt pieteicējai pagaidu atkāpi Enerģētikas likuma 6.panta pirmajā daļā un 110.panta pirmajā daļā noteiktajam pienākumam nodrošināt visiem sistēmas lietotājiem un pretendentiem, kuri to pieprasa, vienlīdzīgu un atklātu piekļuvi attiecīgajai sistēmai, sniedzot tiem dabasgāzes pārvades un sadales pakalpojumus.

[4] Pieteicēja vērsās tiesā ar pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru pieteicējai tiktu piešķirta pagaidu atkāpe.
Pieteicēja arī lūdza tiesu piemērot lietā pagaidu aizsardzību, nosakot, ka līdz tiesas sprieduma pieņemšanai pagaidu atkāpe tiek aizstāta ar tiesas lēmumu, kas ierobežo trešo personu tiesības, kuras vēršas pie pieteicējas ar lūgumu transportēt no citiem dabasgāzes tirgotājiem iegādāto dabasgāzi patērēšanai gazificētajos objektos Latvijas Republikā, izmantojot pieteicējai piederošo infrastruktūru līdz 2017.gada 3.aprīlim.

[5] Administratīvā apgabaltiesa ar 2016.gada 21.oktobra lēmumu lūgumu noraidīja. Tiesas lēmums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.
[5.1] No Enerģētikas likumā un Eiropas Parlamenta un Padomes 2009.gada 13.jūlija direktīvā 2009/73/EK (turpmāk – direktīva) skaidrotajiem jēdzieniem secināms, ka tiesības brīvi izvēlēties tirgotāju tiek apskatītas šķirti no jautājumiem par piekļuvi pārvades un sadales sistēmai. Procesu iestādē pieteicēja ir uzsākusi pēc tam, kad ir saņēmusi valsts AS „Latvenergo" pieprasījumu dabasgāzes pārvades un sadales sistēmas lietošanas pakalpojumu nodrošināšanai, lai izlietotu cita dabasgāzes tirgotāja iegādāto dabasgāzi savam galapatēriņam Latvijas teritorijā. 2016.gada 21.aprīlī komisija izteica brīdinājumu par to, ka pieteicēja nepiegādā AS „Latvenergo" no cita tirgotāja iegādāto gāzi. Pieteicēja, norādot uz esošo komisijas viedokli, ka galalietotājs (valsts AS „Latvenergo") var brīvi izvēlēties tirgotāju, prasa, lai komisija piemēro pagaidu atkāpi, nosakot ierobežojumu Latvijā esošam galalietotājam izvēlēties tirgotāju.
[5.2] No direktīvas 37.panta un 49.panta pirmā punkta trešās daļas secināms, ka tā paredz Latvijai tiesības atkāpties no direktīvas ieviešanas attiecībā uz to, ka lietotājam ir brīva iespēja izvēlēties tirgotāju. Enerģētikas likuma 42.panta pirmā daļas (*redakcijā, kas bija spēkā līdz 2016.gada 8.martam*) noteica, ka visiem dabasgāzes lietotājiem ir tiesības brīvi izvēlēties dabasgāzes tirgotāju, taču minētā norma atbilstoši likuma pārejas noteikumu 32.pantam stājas spēkā 2017.gada 3.aprīlī. Tādējādi iepriekš esošais regulējums paredzēja, ka dabasgāzes lietotāja tiesības brīvi izvēlēties dabasgāzes tirgotāju ir ierobežotas līdz 2017.gada 3.aprīlim. 2016.gada 11.februārī tika pieņemts likums „Grozījumi Enerģētikas likumā", ar kuru tiesības izvēlēties tirgotāju noteiktas likuma 107.pantā, kurš atbilstoši pārejas noteikumiem stājas spēkā ar 2017.gada 3.aprīli. No iepriekš minētā secināms, ka likumdevējs gan iepriekš, gan arī šobrīd ir skaidri izteicis gribu, ka galalietotājs var izvēlēties tirgotāju no 2017.gada 3.aprīļa. Šo datumu nosaka 1997.gada 2.aprīlī valsts AS „Privatizācijas aģentūra" un AS „Ruhrgas" un AS „Preussenelektra" parakstītais līgums, kurš privatizējamai valsts AS „Latvijas gāze" piešķīra ekskluzīvas neierobežotas dabasgāzes pārdošanas tiesības uz 20 gadiem. Šīs tiesības beidzas 2017.gada 3.aprīlī. Šo līgumu

bija respektējusi gan Eiropas Savienība, pieņemot direktīvu, gan arī Latvijas Republikas Saeima, pieņemot Enerģētikas likumu.

[5.3] Enerģētikas likuma 110.panta teksts nosaka to, ka dabasgāzes pārvades, sadales, uzglabāšanas un sašķidrinātās dabasgāzes sistēmas operators nodrošina visiem sistēmas lietotājiem un pretendentiem, kuri to pieprasa, vienlīdzīgu un atklātu piekļuvi attiecīgajai sistēmai, sniedzot tiem dabasgāzes pārvades, sadales, uzglabāšanas vai sašķidrinātās dabasgāzes pakalpojumus. Tomēr šajā pantā nekas netiek minēts par galalietotāja tiesībām izvēlēties tirgotāju. Galalietotājiem tiek nodrošināta piekļuve sadales sistēmai uz vienlīdzīgiem nosacījumiem, proti, tie var saņemt gāzes piegādes pakalpojumu par noteiktiem tarifiem, bet tie nevar izvēlēties dabasgāzes tirgotāju. Komisijas viedoklis par pretējo ir pretrunā gan ar pašas komisijas norādītajiem faktiem, gan arī aplūkojot šo jautājumu sistēmiski Enerģētikas likuma ietvaros. Atbilstoši Enerģētikas likuma 7.panta otrajai daļai ar dabasgāzes tirdzniecību Latvijā var nodarboties komersants, kuram ir komisijas izsniegta licence darbībai Latvijā. Ja pati komisija norāda, ka vienīgā (ekskluzīvā) tirdzniecības licence Latvijas teritorijā bija izsniegta pieteicējai, tad arī secināms, ka citām personām nav tiesību tirgoties ar gāzi Latvijas Republikā (galalietotājam Latvijas Republikā).

[5.4] Enerģētikas likuma pārejas noteikumu 34.punkts pēc grozījumiem izteikts redakcijā, kas pietiekami skaidri norāda, ka galalietotājs var iegādāties dabasgāzi savām vajadzībām no cita tirgotāja, nevis no AS „Latvijas Gāze", kas faktiski nozīmē to, ka galalietotājs var izvēlēties tirgotāju. Tādējādi secināms, ka Enerģētikas likumā vienlaicīgi ir pieņemtas divas savstarpēji pretējas tiesību normas. Enerģētikas likuma pārejas noteikumu 42.punkts paredz to, ka 107.pants, kas paredz galalietotāja tiesības izvēlēties tirgotāju, stājas spēkā 2017.gada 3.aprīlī, savukārt pārejas noteikumu 34.punkts faktiski paredz to, ka Enerģētikas likuma 107.panta otrā daļa stājas spēkā jau 2016.gada 8.martā.

Tiesas vērtējumā Enerģētikas likuma pārejas noteikumu 34.punkts ir vērtējams kā neatbilstošs Enerģētikas likuma 107.panta otrajai daļai un pārejas noteikumu 42.punktam. Nav atzīstamas par pamatotu juridiskas konstrukcijas, kad ar pārejas noteikumu punktu faktiski tiek neievērota skaidri izteikta likumdevēja griba, ka galalietotājs varēs izvēlēties tirgotāju no 2017.gada 3.aprīļa. Ņemot vērā, ka šī redakcija tikai „iestarpināta" likumprojektā 3.lasījumā, lai arī tā būtiski izmaina likumprojekta koncepciju un citus pantus, var konstatēt, ka šie grozījumi arī procesuāli bija veikti defektīvi. Enerģētikas likuma pārejas noteikumu 34.punkts nonāk pretrunā arī ar citām tiesību normām. Piemēram, tiesību normās ietvertā prasība reģistrēt Latvijas Republikā darbojošos dabasgāzes tirgotājus.

[5.5] No publiski izskanējušās informācijas izriet, ka jau ilgāku laiku notika diskusija par gāzes tirgus atvēršanu pirms 2017.gada 3.aprīļa. Arī no 2016.gada 11.februārī pieņemtā likuma (likumprojekta) „Grozījumi Enerģētikas likumā" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojuma (anotācijas) secināms, ka iepriekš galalietotājiem šādas tiesības nav bijušas piešķirtas un tādas būtu jāpiešķir no 2017.gada 3.aprīļa. Arī Saeima ar grozījumiem Enerģētikas likumā konceptuāli ir saglabājusi to, ka tirgus atvēršana ir paredzēta no 2017.gada 3.aprīļa. Tāpat tieši ir paredzēts tas, ka galalietotāji tiesības izvēlēties tirgotāju iegūst no 2017.gada 3.aprīļa.

Ja patiesībai atbilstu komisijas viedoklis, ka galalietotāju tiesības izvēlēties tirgotāju ir pastāvējušas jau iepriekš, nebūtu nozīmes diskusijai par tirgus atvēršanu, jo tieši šis aspekts ir viens no galvenajiem, kas mainās tirgus atvēršanas gadījumā. Tirgotāja tiesības pieprasīt sistēmas pakalpojumus darījumu izpildei ar galalietotāju, un galalietotāja tiesībām izvēlēties tirgotāju, pēc būtības ir vienots process. Ja atsevišķā Enerģētikas likuma pārejas noteikumā tiek runāts vienīgi par patērētāja tiesībām saņemt sadales sistēmas pakalpojumus, bez skaidras norādes, ka galalietotājs var izvēlēties tirgotāju, kā arī atbilstošu tiesību piešķiršanas tirgotājiem, tad var konstatēt, ka jau tiesību normas formulējums ir zināmā mērā neskaidrs un nepilnīgs.

Izvērtējot 2016.gada 11.februāra likuma „Grozījumi Enerģētikas likumā" pieņemšanas gaitu, kā arī tajā ietvertos konceptuālos lēmumus, secināms, ka dabasgāzes tirgus atvēršana ir paredzēta 2017.gada 3.aprīlī. Līdz ar to arī secināms, ka ir piemērojama Enerģētikas likuma 107.panta otrā daļa kopsakarībā ar pārejas noteikumu 42.punktu.

[5.6] Ņemot vērā iepriekš minēto, komisijai nebija pamata vērtēt pagaidu atkāpes piešķiršanu pēc būtības, jo pieteicēja prasa vienīgi ierobežot galalietotāju tiesības izvēlēties tirgotāju, kas ir ierobežotas ar Enerģētikas likuma pārejas noteikumu 42.punktu līdz 2017.gada 3.aprīlim. Līdz ar to pieteicējas prasījums par labvēlīga administratīvā akta izdošanu par pagaidu atkāpes piemērošanu par laika posmu līdz 2017.gada 3.aprīlim nav pamatots. Tādējādi arī lietā nav pamata piemērot pagaidu noregulējumu.

[5.7] Ņemot vērā pieteicējas argumentāciju, pagaidu aizsardzības ietvaros nav nepieciešams detalizēti vērtēt jautājumu par pagaidu atkāpes piešķiršanu par periodu pēc 2017.gada 3.aprīļa (vismaz daļēji iztrūkst subjektīvais kritērijs, jo nepastāv apstākļi, kas norādītu, ka pagaidu aizsardzības piemērošana ir nekavējoties nepieciešama). Vienlaicīgi atzīstams, ka pagaidu atkāpes piešķiršana pēc 2017.gada 3.aprīļa pirmšķietami nav pamatota, jo nav pamata uzskatīt, ka laika posmā līdz 2017.gada 3.aprīlim pieteicējai varētu rasties nopietnas finansiāla rakstura grūtības ar ilgtermiņa līguma izpildi. Izvērtēt iespējamos pieteicējas rādītājus, kas izveidosies pēc 2017.gada 3.aprīļa, šobrīd var tikai aptuveni. Tirgus atvēršana, ievērojot privatizācijas līgumā paredzēto ekskluzīvo licenču termiņu nobeigumu, ir atzīstama par tiesiski pamatotu. Šādai notikumu attīstībai pieteicējai bija jābūt gatavai jau ilgu laiku iepriekš, jo, ņemot vērā Eiropas Savienības likumdošanu dabasgāzes tirgus jomā, pieteicējai nebija pamata pieņemt, ka ekskluzīvās tiesības saglabāsies arī pēc 2017.gada 3.aprīļa.

[6] Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija iesniegusi blakus sūdzību par tiesas lēmumu. Blakus sūdzībā komisija norāda, lai gan tai nav iebildumu pret lēmuma rezolutīvo daļu, komisija apstrīd lēmumu pilnībā, jo tas balstīts uz neatbilstošu tiesisko pamatu un motīviem un lēmums izpildāms kontekstā ar šo kļūdaino motīvu daļu. Komisija iebilst, ka tiesa pārkāpusi kompetenci, izlemjot par likuma normas saturisku neatbilstību tiesību sistēmai, lēmusi jautājumu, kas nav konkrētās lietas priekšmets, nepareizi interpretējusi Enerģētikas likuma normas, kā arī nav pareizi novērtējusi faktiskos apstākļus.

Motīvu daļa

[7] Administratīvā procesa likuma 315.panta pirmā daļa noteic administratīvā procesa dalībnieka tiesības pārsūdzēt tiesas lēmumu, iesniedzot blakus sūdzību. Līdzīgi kā pieteikuma iesniegšanas gadījumā, kas noteikts likumā tieši (sal. Administratīvā procesa likuma 31.panta otrā daļa), arī lai varētu pārsūdzēt tiesas lēmumu, ir nepieciešams konstatēt sūdzētāja subjektīvo tiesību aizskārumu. Pretējā gadījumā tiesāšanās būtu bezmērķīga un kā tāda – nepieļaujama (sal. Administratīvā procesa likuma 282.panta 2.punkts).

[8] Jau iepriekš Augstākā tiesa, izskatot privātpersonas blakus sūdzību par tai labvēlīgu procesuālu tiesas lēmumu, atzinusi, ka Administratīvā procesa likuma normas, kas paredz procesuālu jautājumu un lūgumu izlemšanu, diferencē tiesas vai tiesneša lēmumu pārsūdzēšanas iespēju atkarībā no tā, vai lēmums ir lūguma iesniedzējam labvēlīgs vai nē; blakus sūdzības iesniegšanas iespēju likums paredz vienīgi nelabvēlīgu lēmumu gadījumā (*sk. Augstākās tiesas 2012.gada 5.jūlija lēmuma lietā Nr.SKA-743/2012 8.punktu*). Ar nelabvēlīgu lēmumu šeit saprotams tieši lēmums, kura nolēmuma daļa skar dalībnieka tiesības.

[9] Aplūkojamā gadījumā Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija iesniegusi blakus sūdzību par lēmumu, ar kuru noraidīts pieteicējas pagaidu aizsardzības lūgums un kura rezolutīvā daļa atbilst komisijas nostājai par pareizo konkrētā pagaidu aizsardzības lūguma izskatīšanas rezultātu.

Ievērojot, ka iesniegtās blakus sūdzības apmierināšanas gadījumā pārsūdzētā lēmuma rezultāts saglabātos nemainīgs, tiesas lēmums attiecībā uz komisiju pielīdzināms tādam lēmumam, kas ir atbilstošs jeb labvēlīgs blakus sūdzības iesniedzēja interesēm.

Lai arī izskatāmajā gadījumā blakus sūdzība iesniegta par lēmumu, ar kuru izvērtēta pieteikuma pirmšķietama pamatotība, tas nemaina lēmuma procesuālo dabu. Arī šādā gadījumā blakus sūdzības iesniegšana un izskatīšana nevar būt bezmērķīga, proti, bez nepieciešamības novērst ar pārsūdzēto lēmumu radītu tiesību aizskārumu un bez nolūka panākt tāda lēmuma pieņemšanu, kura rezultāts atšķirtos no pārsūdzētā lēmuma rezultāta. Šādas blakus sūdzības izskatīšana būtu nesavienojama ar procesuālās ekonomijas principu.

[10] Komisijas tiesības pārsūdzēt konkrēto lēmumu nav saskatāmas arī citos apsvērumos. Tiesas lēmums par pagaidu aizsardzības lūguma *noraidīšanu* neprasa tā izpildi, tādēļ komisija nepamatoti argumentē savu tiesisko interesi pārsūdzēt šādu lēmumu ar nepieciešamību nodrošināt pareizu tā izpildi, kas būtu apgrūtināta lēmuma kļūdainas motivācijas gadījumā. Ņemams arī vērā, ka, atšķirībā no citiem tiesas nolēmumu veidiem, pagaidu aizsardzības ietvaros tiesa lēmumu balsta uz pirmšķietamu tiesisko un faktisko apstākļu novērtējumu. Tādēļ tiesa, izskatot arī šo pašu lietu pēc būtības, nav saistīta ar pagaidu aizsardzības ietvaros izdarītiem pirmšķietamiem secinājumiem, bet gan vispārīgu pienākumu rūpīgi no jauna izvērtēt pieteikuma pamatotību (*sal., piemēram, Augstākās tiesas 2007.gada 18.maija lēmuma lietā Nr.SKA-388/2007 15.punkts*). Visbeidzot, tiesas izdarīts konstatējums pagaidu aizsardzības (procesuāla) lēmuma argumentācijā, atšķirībā no tiesas spriedumā nodibināta fakta, nav arī atzīstams par faktu, kas nebūtu jāpierāda no jauna citā administratīvajā procesā ar tiem pašiem procesa dalībniekiem Administratīvā procesa likuma 153.panta trešās daļas izpratnē. Tādējādi pārsūdzētā lēmuma *motīvu daļa* neatstāj tiešu ietekmi uz kādām tiesiskajām attiecībām un tajā izdarītie secinājumi paši par sevi tiesiskas sekas nerada.

[11] Ievērojot, ka komisija iesniegusi blakus sūdzību par tādu lēmumu, kuru tai nav tiesību pārsūdzēt, šāda blakus sūdzība nav izskatāma, un atbilstoši Administratīvā procesa likuma 322.panta pirmajai daļai un 282.panta 2.punktam tiesvedība blakus sūdzības lietā ir izbeidzama.

Nolēmuma daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 129.[1]panta otrās daļas 1.punktu, 282.panta 2.punktu, 322.panta pirmo daļu un 324.panta pirmo daļu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o l ē m a

Izbeigt blakus sūdzības tiesvedību, kas ierosināta sakarā ar Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas blakus sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2016.gada 21.oktobra lēmumu.

Atmaksāt Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijai pusi no drošības naudas – 7,12 *euro* apmērā.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesnesis J.Neimanis

Tiesnese I.Skultāne

Tiesnese L.Slica